

การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของข้าราชการทหารบก

The Participation Corresponding with Democratic Political Culture of
the Army Officers

บทความวิจัย

จักรี พรหมแก้ว*

Chakri Promkaew*

วันที่รับบทความ: ๒๓ พ.ค.๖๑

วันที่แก้ไขบทความ: ๒๑ ก.ย.๖๑

วันที่ตอบรับบทความ: ๑๒ ธ.ค.๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก และ ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการทหารบกจำนวน ๔๑๙ คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีค่าความเชื่อมั่น ๐.๙๕ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยการใช้สถิติการทดสอบไค-สแควร์ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๒) ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบกพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุดมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนชั้นยศ สายงานบังคับบัญชา และสถานภาพการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก

* สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Interdisciplinary Studies for Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

E-mail: promkaew111@hotmail.com

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย, ข้าราชการทหารบก

Abstract

The purposes of this research were to study 1) The level of the participation corresponding with The democratic political culture of the army officers and 2) The relationship between the army officers' personal factors and the level of the participation corresponding with democratic political culture. The samples were 419 the army officers. The research tool was a questionnaire. The reliability of the questionnaire was 0.95. Data were analyzed using percentage, mean and standard deviation. Statistical hypothesis testing was conducted by using Chi-Square test by setting the statistical significance level at .05.

The results:

1) The level of the participation corresponding with the democratic political culture of the army officers overall was at a moderate level.

2) Personal factors of the army officers such as gender, age, educational level, and lasted selection voting were relative to the level of the participation corresponding with democratic political culture. However, royal Thai army ranks, chain of command and member of political party status were not significant relative to the level of the participation corresponding with democratic political culture.

Keywords: The Participation Corresponding with Democratic Political Culture, The Army Officers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย และได้พัฒนาความเป็นประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการพัฒนาการเมืองส่วนใหญ่ประสบปัญหาซึ่งกีดตัวจากการรัฐประหารของทหาร และส่งผลกระทบต่อการเมือง สังคม โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจการลงทุนทั้งจากในประเทศและต่างประเทศลดลง เพราะนักลงทุนเกิดความไม่มั่นใจในระบบการเมืองไทยที่มีความพลิกผัน จึงทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยยังไม่มีคืบหน้า เพราะในทางปฏิบัติ ประชาชนยังไม่มีสิทธิเสรีภาพ ตลอดจนไม่สามารถใช้อำนาจสูงสุดของตนเองอย่างแท้จริง การปกครองของประเทศหลัง พ.ศ.๒๕๓๕ เต็มไปด้วยการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจของผู้ที่ต้องการเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศตลอดเวลา อีกทั้งองค์กรทางการเมืองเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีความรู้สึกเคยชินต่อการที่มีทหารเป็นผู้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนไม่ค่อยมีการตื่นตัวหรือรับรู้เรื่องราวใด ๆ ในทางการเมือง รวมทั้งไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในทางการเมือง

ประเทศไทยมีการทำรัฐประหารในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๕๗ จำนวนทั้งสิ้น ๑๓ ครั้ง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงหัวหน้ารัฐบาลด้วยการใช้กำลัง ความรุนแรง และผิดกฎหมาย อำนาจสูงสุดอยู่ในมือของคณะรัฐประหาร ซึ่งประกอบด้วยคณะนายทหาร และคณะข้าราชการพลเรือนระดับสูงร่วมกัน โดยฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และมอบประชาธิปไตยให้กับประเทศไปในตัว (ฐนน จูลเวช, ๒๕๕๑, ๓; ทินพันธุ์ นาคะตะ, ๒๕๕๕, ๓๕ และเพลิง ภูผา, ๒๕๕๙, ๙-๒๘๔)

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางการเมืองเพื่อนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงของไทยประสบปัญหาและอุปสรรคมาตลอด ทำให้ไม่สามารถพัฒนาระบบการเมืองการปกครองที่เข้มแข็งได้สาเหตุหนึ่งที่สำคัญคือ ทหารเพราะการเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองโดยการเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองตั้งแต่แรกเริ่มของการมีประชาธิปไตยหรือการเป็นส่วนหนึ่งของคณะราษฎร ก่อนการปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย นับตั้งแต่นั้นมาทหารยังคงมีอิทธิพลทางการเมืองมาโดยตลอด จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ภาพพจน์ของทหารตกต่ำลงมาก มีผลทำให้ทหารลดบทบาททางการเมืองลง ผู้นำเหล่าทัพต่างได้ประกาศอย่างชัดเจนว่า ทหารจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทหารจะเป็นทหารอาชีพ และทหารจะยึดมั่นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและสนับสนุนการปฏิรูปทางการเมือง

เพื่อที่จะทราบพฤติกรรมของบุคคลหรือคณะบุคคลว่าจะมีความคิด มีทัศนคติ และการแสดงออกทางพฤติกรรม ค่านิยม ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการทหารบกจะเป็นอย่างไร จำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น Almond and Powell (1966) ได้ให้คำจำกัดความวัฒนธรรมทางการเมืองคือ แบบอย่างของทัศนคติ และความโน้มเอียง ซึ่งบุคคลในฐานะสมาชิกของระบบการเมืองมีต่อการเมือง ความโน้มเอียงหมายถึง ท่าทีที่จะมีการกระทำทางการเมืองแบบใดแบบหนึ่ง จึงสรุปได้ว่าวัฒนธรรมการเมือง หมายถึง ทัศนคติ ความเชื่อ อารมณ์ และค่านิยมของคนในสังคมซึ่งเชื่อมโยงกับระบบการเมือง และประเด็นต่าง ๆ ทางการเมืองโดยทัศนคติเหล่านี้จะแฝงอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน หรือกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กับระบบการเมืองนั้น หากพิจารณาในประเด็นของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหลักของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ยังมีประชาชนจำนวนมากที่ยากจนและมีการศึกษาน้อย และมีวัฒนธรรม

ทางการเมืองแบบคับแคบ แต่ชนชั้นกลางอย่างข้าราชการทหารบกมีโอกาสได้รับการศึกษา และมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่าจะมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ข้าราชการทหารบกได้แสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ โดยจะแสดงให้เห็นถึงบุคลิกและอุปนิสัยส่วนตัว และส่งผลถึงวัฒนธรรมทางการเมือง โดยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหลักกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหลักของข้าราชการทหารบกนั้นจะมีความเหมือนกัน (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และคณะ, ๒๕๖๑ และลิขิต ธีรเวคิน, ๒๕๕๓)

ในกรณีของทหารนั้น สถาบันทหารจัดเป็นองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะ มีวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีการบังคับบัญชาที่แตกต่างจากพลเรือน วัฒนธรรมองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะเช่นนี้เกิดจากกระบวนการกล่อมเกลางของกองทัพ ตั้งแต่เริ่มนำบุคคลพลเรือนเข้ามาสู่กองทัพ ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรเพิ่มเติมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก เพื่อเพิ่มความชำนาญเฉพาะด้านหรือเมื่อมีการเลื่อนยศสูงขึ้น โดยมีสถาบันการศึกษาทางทหารร่วมกับข้าราชการทหารทำหน้าที่เป็นสื่อกลางหรือตัวนำในการถ่ายทอดวัฒนธรรมองค์กร รวมทั้งกองทัพมีแบบธรรมเนียมทหารที่ต้องยึดถือปฏิบัติ แต่ขณะเดียวกันทหารก็มีสถานะเป็นประชาชนด้วย มีสิทธิและเสรีภาพที่ต้องแสดงออกหรือดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนคนไทยทุกคนควรมี นั่นคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของชาติ โดยความมุ่งหวังของการวิจัยในครั้งนี้คือ ความรู้ความเข้าใจว่าข้าราชการทหารบกจะมีความคิดและพฤติกรรมทางการเมืองสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร สำหรับการนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

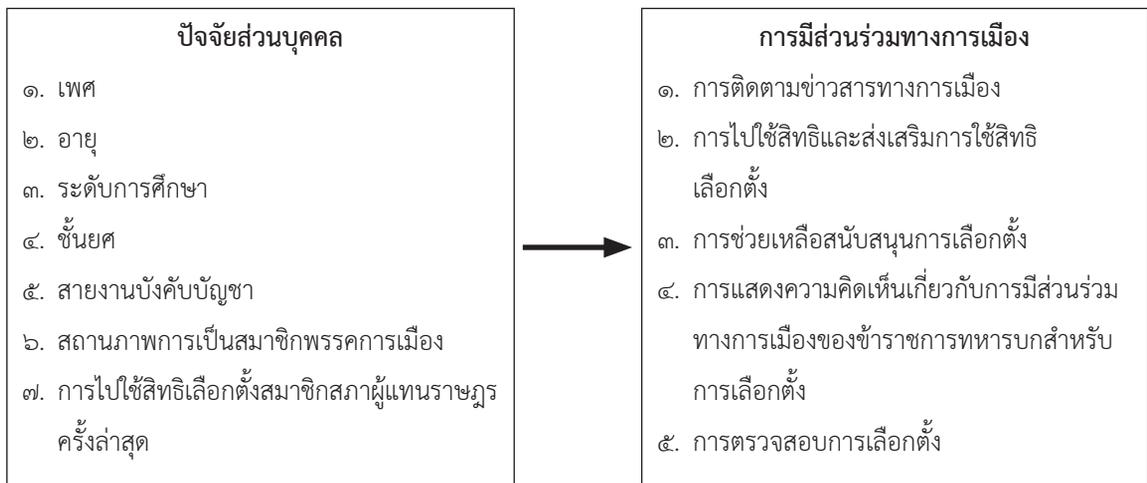
๑. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก

๒. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการรวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของอภินันท์ ทะสุนทรและกมลวิษ ลอยมา, ณัฐกริช เปาอินทร์, ณัฐชัย ชินอรรถพร, สุรีย์พร สลับสี และเผด็จการ ดั่งวงโท (๒๕๕๘); พระมหาหรรษา ธรรมมหาโส,

พระศักดดา กิตติญาโณ และอัมรินทร์ พรหมเกิด (๒๕๕๗); จำลอง พรหมสวัสดิ์, มนตรี ฐิโรไพโท, มยุรี ถนอมสุข, รั้งสิวุฒิ ชำนาญงาม และคณะ และอักษร ทองพลอย (๒๕๕๔); ภูสิทธิ์ ชันติกุล, สมิต เศรษฐสุทธิ, สุรสิทธิ์ สการ์ตัน และเอื้ออารี เศรษฐวานิช (๒๕๕๓); โสภา วงศ์ใหญ่ (๒๕๕๑); กัลยาสุดา บัวแก้ว และช่อนกลิ่น วิเชยนต์ (๒๕๕๐) เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จึงได้นำมาสรุปกรอบแนวคิดงานวิจัย ดังนี้

ภาพ กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

H_0 : ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบก ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

H_1 : ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบก มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ข้าราชการทหารบกยศชั้นสัญญาบัตร และยศชั้นประทวน สังกัดกองทัพบก กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ มีจำนวนทั้งสิ้น ๑๓๕,๕๕๓ คน (กรมกำลังพลทหารบก กองทัพบก กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม, ๒๕๕๖, ๑๗-๓๕)

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973, 725) กำหนดให้มีความเชื่อมั่น ๙๕% และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกิน ๕% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๙๙ คน โดยสำรวจกลุ่มตัวอย่างเพื่อกันความผิดพลาดไว้ ๕% จะได้จำนวนเท่ากับ ๒๐ คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๔๑๙ คน โดยเมื่อได้จำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยสุ่มตามสัดส่วนจากฐานประชากร ข้าราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการทหารบกยศชั้นสัญญาบัตร และยศชั้นประทวน แล้วจึงใช้วิธีการเลือกตัวอย่างในแต่ละส่วนราชการกองทัพบกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จนครบโควตาของแต่ละส่วนราชการของกองทัพบก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบก ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ สายงานบังคับบัญชา สถานภาพการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุด

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก แบ่งเป็น ๕ ด้าน คำถาม ๒๕ ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) ตามแบบวิธีของ Best W. John. (1997, 190)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบด้วย

๑. การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ คน พิจารณาว่าข้อคำถามที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษาหรือไม่ และทำการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามที่ยังใช้ไม่ได้ จนผู้เชี่ยวชาญ ๒ ใน ๓ คน เห็นว่าข้อคำถามตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการวัดตัวแปรนั้น ๆ

๒. การตรวจสอบหาความเที่ยง (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มข้าราชการทหารบกที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖๐ คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรายด้านโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1990) ที่ใช้วัดความเที่ยงของเครื่องมือ ดังนี้ ๑) การติดตามข่าวสารทางการเมือง จำนวน ๕ ข้อ

ค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๙๐ ๒) การไปใช้สิทธิและส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวน ๕ ข้อ ค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๘๘ ๓) การช่วยเหลือสนับสนุนการเลือกตั้ง จำนวน ๕ ข้อ ค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๘๓ ๔) การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการทหารบกสำหรับการเลือกตั้ง จำนวน ๕ ข้อ ค่าความเที่ยงเท่ากับ ๐.๘๙ และ ๕) การตรวจสอบการเลือกตั้ง จำนวน ๕ ข้อ ค่าความเที่ยง เท่ากับ ๐.๘๖ โดยมีค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๕

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลโดยใช้สถิติเชิงบรรยายในการหาความถี่ และร้อยละ เพื่อบรรยายลักษณะการกระจายของปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบก

๒. วิเคราะห์ข้อมูลระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก โดยใช้ค่ามัธยฐานและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลความหมายโดยใช้วิธีนำค่าเฉลี่ยในแต่ละระดับมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของ Best W. John. (1997, 190) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางสรุปผลที่ ๑ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการทหารบก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
๑. การติดตามข่าวสารทางการเมือง	๒.๓๔	๑.๐๒	น้อย
๒. การไปใช้สิทธิและส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้ง	๓.๗๒	๐.๘๙	มาก
๓. การช่วยเหลือสนับสนุนการเลือกตั้ง	๒.๓๔	๑.๐๔	น้อย
๔. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการทหารบกสำหรับการเลือกตั้ง	๒.๑๗	๐.๙๘	น้อย
๕. การตรวจสอบการเลือกตั้ง	๒.๕๑	๑.๐๒	ปานกลาง
รวม	๒.๖๒	๐.๗๙	ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๕๐-๕.๐๐ คะแนน หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๕๐-๔.๔๙ คะแนน หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๕๐-๓.๔๙ คะแนน หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๕๐-๒.๔๙ คะแนน หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐-๑.๔๙ คะแนน หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุด

๓. วิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ใช้การวิเคราะห์การทดสอบไค-สแควร์ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

จากตารางสรุปผลที่ ๑ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การไปใช้สิทธิและส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก

รองลงมาคือ การตรวจสอบการเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการติดตามข่าวสารทางการเมือง การช่วยเหลือสนับสนุนการเลือกตั้ง และการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหารบกสำหรับการเลือกตั้ง อยู่ในระดับน้อย

ตารางสรุปผลที่ ๒ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคล ของข้าราชการทหารบก	χ^2	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
			ยอมรับ H_1 /ปฏิเสธ H_0	ยอมรับ H_0 /ปฏิเสธ H_1
๑. เพศ	๑๑.๔๙๗	๐.๐๐๓	✓	
๒. อายุ	๒๕.๑๓๔	๐.๐๐๐	✓	
๓. ระดับการศึกษา	๑๐.๐๙๑	๐.๐๓๙	✓	
๔. ชั้นยศ	๑.๐๔๗	๐.๕๙๓		✓
๕. สายงานบังคับบัญชา	๑๖.๗๘๗	๐.๑๕๘		✓
๖. สถานภาพการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	๔.๒๐๒	๐.๑๒๒		✓
๗. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุด	๗.๙๐๑	๐.๐๑๙	✓	

หมายเหตุ *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางสรุปผลที่ ๒ พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุดมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนชั้นยศ สายงานบังคับบัญชา และสถานภาพการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาสรุปผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการทหารบกผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่

เป็นเพศชายระดับชั้นยศ นายทหารชั้นประทวน อายุมากกว่า ๕๐ ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สายงานการบังคับบัญชาอยู่ส่วนกำลังรบ สถานภาพไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมือง และมีการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุด

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบกในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้อง

กับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบกและด้านการไปใช้สิทธิและส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ซึ่งเป็นเพียงด้านเดียวที่อยู่ในระดับมากที่สุดที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากทหารบกส่วนใหญ่มีโอกาสแสดงบทบาทหน้าที่ทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และถือว่าเป็นการแสดงบทบาททางการเมืองที่ง่าย นับว่าเป็นทางการที่สุดและใช้เวลาน้อยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยวิธีการไปใช้สิทธิและส่งเสริมการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Verba & Nie (1972) ที่เห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง ถือเป็นเรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล และเป็นเรื่องของการกระทำกิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด และสอดคล้องกับการวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (๒๕๕๓) ที่ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ แต่มีด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะในเรื่องการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นและสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี ฐิโรโมไท (๒๕๕๔) เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการใช้อาทกรรมทางการเมืองในช่วง พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๓” พบว่า ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง นักศึกษามีกิจกรรมเข้าร่วมในระดับปานกลาง ได้แก่ การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งนักศึกษามีความคิดเห็นว่า การไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเป็นสิทธิของพลเมืองไทยทุกคนที่ควรปฏิบัติ หากไม่ปฏิบัติแล้วจะเสียสิทธิการเมืองพื้นฐานบางประการ และสอดคล้องกับการวิจัยของ สุรีย์ พลัสสี (๒๕๕๘) ที่ได้ทำการศึกษาระดับพฤติกรรมเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียง พบว่า นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ในมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงมีพฤติกรรมเลือกตั้งภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะระดับพฤติกรรมเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ/หรือสมาชิกวุฒิสภาอยู่ในระดับปานกลาง และหากพิจารณางานวิจัยหลาย ๆ งานที่กล่าวมาข้างต้นก็จะพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบกก็ยังคงอยู่ในระดับเดิมทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๕ โดยที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหลักของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ยังมีประชาชนจำนวนมากที่ยากจนและมีการศึกษาน้อย และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบแต่ชนชั้นกลางอย่างข้าราชการทหารบกมีโอกาสได้รับการศึกษา และมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่าจะมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ข้าราชการทหารบกได้แสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเป็นอิสระ โดยจะแสดงให้เห็นถึงบุคลิกและอุปนิสัยส่วนตัว และส่งผลถึงวัฒนธรรมทางการเมืองโดยวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหลักกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยหลักของข้าราชการทหารบกนั้นจะมีความเหมือนกัน (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และคณะ, ๒๕๖๑ และลิขิต ธีรเวคิน, ๒๕๕๓)

๒. จากการศึกษาผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการทหารบกกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยพบว่า

๒.๑ เพศ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนาจ ศรีพระจันทร์ (๒๕๕๘) เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การ

บริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” โดยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พิจารณาจากด้านแรงจูงใจแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐบุรุษ คุ่มทรัพย์ (๒๕๕๕) เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน” โดยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ด้านเพศ มีความแตกต่างกัน

๒.๒ อายุ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัสชัย บำรุงเขต (๒๕๕๐) เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลบางซ้าย อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยพบว่า ปัจจัยด้านอายุของประชาชนมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นตำบลบางซ้าย อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสอดคล้องกับการวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (๒๕๕๓) เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าประชาชนที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๑๘-๒๙ ปี

๒.๓ ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิเชิต รัชตพิบูลภพ (๒๕๕๔) เรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร” โดยผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหารพบว่า ทหารผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหารแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนัสนันท์ วงศ์มานิต (๒๕๕๔) ที่ได้ทำการวิจัยปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลระวิง

อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษาคือ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลระวิง อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ นอกจากนี้ยังพบว่าผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อำนาจ ศรีพระจันทร์ (๒๕๕๘) เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี” โดยพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พิจารณาจากด้านแรงจูงใจแตกต่างกัน

๒.๔ การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุด มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย สอดคล้องกับการวิจัยของ ณัฐกริช เปาอินทร์ (๒๕๕๘) ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับระดับความเป็นประชาธิปไตยของพลเมืองกรุงเทพฯ พบว่า กิจกรรมการปราศรัยทางการเมือง กิจกรรมการประชุมทางการเมือง และการใช้สิทธิในการเลือกตั้งทั่วไป ยังมีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองโดยตรงมากเพียงใด ยังแสดงให้เห็นว่า สามารถดำรง และยกระดับความเป็นประชาธิปไตยได้

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ จากผลการวิจัยที่พบว่า ข้าราชการทหารบก มีสถานภาพการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง มีจำนวนน้อยมากไม่ถึงร้อยละ ๓ และข้าราชการทหารบกมีการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งล่าสุด จำนวนน้อยมากเช่นกัน ดังนั้นผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานของข้าราชการทหารบกควรสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานให้มีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๑.๒ จากผลการวิจัยที่พบว่าระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก ที่มีค่าเฉลี่ยในระดับที่น้อย ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานของข้าราชการทหารบก ควรสนับสนุนให้ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานให้มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ควรอาสาเข้ารับการอบรมเป็นผู้ทำหน้าที่ดำเนินการเลือกตั้ง ด้านการช่วยเหลือสนับสนุนการเลือกตั้ง ควรช่วยเหลือบริจาคเงิน และ/หรือสิ่งของ เพื่อช่วยพรรคการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และด้านการแสดง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการทหารบกสำหรับการเลือกตั้ง ควรมีส่วนร่วมในการประชุมรณรงค์เคลื่อนไหวทางการเมือง

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาวิจัยประเด็น “รูปแบบและแนวทางการมีส่วนร่วมการพัฒนาประชาธิปไตยของข้าราชการทหารบก”

๒.๒ ควรศึกษาวิจัยประเด็น “รูปแบบและแนวทางการพัฒนาบทบาทและสถานะที่พึงประสงค์สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการทหารบก”

เอกสารอ้างอิง

- กัลยาสุตา บัวแก้ว. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จำลอง พรมสวัสดิ์. (๒๕๕๔). พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช ๒๕๕๑-๒๕๕๓ (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). มหาวิทยาลัยเกริก.
- ช่อนกลิ่น วิเชยนต์. (๒๕๕๐). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลวังคีน อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ฐนน จุลเวช. (๒๕๕๑). ถอดรหัสปฏิวัติรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๔๙ (ดุชนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสื่อสารการเมือง). มหาวิทยาลัยเกริก.
- ณัฐกริช เปาอินทร์. (๒๕๕๘). พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับระดับความเป็นประชาธิปไตยของพลเมืองกรุงเทพฯ. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, ๑๓(๒), ๕-๒๔.
- ณัฐชัย ชินอรรถพร. (๒๕๕๘). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นไทย. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, ๗(๑), ๓๕๓-๓๗๗.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (๒๕๕๕). การเมืองไทย: ระบบที่ไม่มีสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- เผด็จการ ดั่งโว. (๒๕๕๘). การตรวจสอบจริยธรรมนักการเมือง. วารสารสำนักงานตรวจการแผ่นดิน, ๘(๑), ๗๘-๑๐๙.
- พิชิต รัชตพิบูลภพ. (๒๕๕๙). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของทหาร. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, ๑๔(๑), ๙๙-๑๒๐.

- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (๒๕๕๗). การพัฒนาประชาธิปไตยกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย, *รัฐศาสตร์*, ๒๒(๗), ๙-๔๓.
- พระมหาหรรษา ธรรมมหาโส. (๒๕๕๗). รายงานการวิจัยแนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า (๒๕๕๖-๒๕๕๗). กรุงเทพฯ: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระศักดิ์ กิตติญาโณ (นาคเนตร). (๒๕๕๗). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพลิง ภูผา. (๒๕๕๙). ๑๓ รัฐประหารยึดอำนาจ บทเรียนประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: สยามควมรู้.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (๒๕๕๓). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (รายงานการวิจัย).
- มนตรี ฐิโรโมไท. (๒๕๕๔). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๓ (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มนัสชัย บำรุงเขต. (๒๕๕๐). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบางซ้าย อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มนัสนันท์ วงศ์มานิต. (๒๕๕๙). ปัจจัยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลระวิง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐแนวใหม่). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- มยุรี ถนอมสุข. (๒๕๕๔). การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต ภาควิชาพลศึกษาและกีฬา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. นครปฐม.
- รังสิวุฒิ ชำนาญงาม. (๒๕๕๔). การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโนนเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- รัฐบุรุษ คัมทรัพย์. (๒๕๕๕). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, ๑๖(๒), ๘-๑๗.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (๒๕๕๓). *การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัลลภ รัฐนัตรานนท์ และคณะ. (๒๕๖๑). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมือง และความรู้อีกเกี่ยวกับการเมืองการปกครองไทยกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, ๕(๑), ๑๖๕-๑๘๖.
- สมิต เศรษฐสุทธิ. (๒๕๕๓). พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางในจังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สุรสิทธิ์ สกรันต์. (๒๕๕๓). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรทางการแพทย์ของอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรีย์พร สลับสี. (๒๕๕๘). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, ๗(๑), ๓๗๙-๔๐๓.
- โสภางค์ใหญ่. (๒๕๕๑). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กรณีศึกษาตำบลแม่กรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- อภิรักษ์ ทะสุนทร และกมลวิช ลอยมา. (๒๕๕๙). วัฒนธรรมพลเมืองของสังคมไทยในระบอบประชาธิปไตย. ใน *การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๑๘ ประจำปี ๒๕๕๙* (๑๘๗-๒๐๓). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อักร ทองพลอย. (๒๕๕๔). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี กรณีเลือกตั้งซ่อม พ.ศ. ๒๕๕๔* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปทุมธานี.
- เอื้ออารี เศรษฐวานิช. (๒๕๕๓). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี* (รายงานการวิจัย). คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อำนาจ ศรีพระจันทร์. (๒๕๕๘). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ศึกษาเฉพาะอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี. ใน *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๘-๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๘* (๖๗๘-๖๙๐). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.
- Almond, Gabriel A., and Powell Jr., G. Bingham. (1966). *Comparative Politics: A Development Approach*. Boston: Little, Brown and Company.
- Best, John W. (1997). *Research in Education*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Milbrath, Lester W. and Goel, M.L. (1977). *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics*. (2nded.). Chicago: Rand McNally.
- Verba, Sidney and Nie, Norman H. (1972). *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row.
- Weiner, Myron. (1971). “Political Participation: Crisis of Political Process”. In Leonard, Binder and others, eds. *Crisis on Sequences in Political Development* (161-163). Princeton: Princeton University Press.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rded.). New York: Harper and Row Publication.